

פניני הפרשה

פנינים נפלאים לפרשת נצבים-וילך

שנלקטו ע"י הרב אברהם פוליאס

גליון מס' 304

טַפְּכֶם נְשִׁיכֶם וְגַרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחְנֶיךָ מַחֲטָב עֲצִיף עַד שֶׁאֵב מִיְמֶיךָ (כט י')

למה הוצרך לכתוב גבי גרים אשר בקרב מחניך?

וביאר בספר טעמא דקרא משום דעל דורות הבאים יכולין לקבל, כמו שכתוב בפסחים (נ:): כבר קבלו אבותיכם (וביו"ד סי' רי"ד ס"ב) אבל על גרים הבאים אחר כך אין יכולין לקבל, ולכן כתוב אשר בקרב מחניך, וכן בפסוק י"ד הוסיף גם כן את אשר איננו פה, שזה גרים הבאים, כמו שכתוב בשבת (קמ"ו). דמזלייהו הוה התם וקבלו עלייהו, ומיהו בשבועות (ל"ט). משמע דגם דורות הבאים נלמד מאת אשר איננו פה, והיינו משום דמנלן דקבלו כלל על זרעם אולי לא קבלו אלא על עצמן, ולזה מייתי מאת אשר איננו פה שאפילו על גרים הבאים קבלו וכמו שכתוב על זרעם.

לֹא יֵאבְּהָ ה' סֶלַח לוֹ כִּי אֵז יַעֲשֶׂן אֶפְרַיִם ה' וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הוּא וְרִבְצָהּ בּוֹ כָּל הָאֲלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמַחֲהָ ה' אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם, וְהִבְדִּילוֹ ה' לְרַעְהָ מִכָּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה (כט יט-כ)

מאחר שהתחיל הכתוב באמרו ומחה ה' את שמו, ואם כן מאחר שנמחה שמו מתחת השמים לא שייך שוב לומר והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל?

וביאר המהר"ם גלאנטי על פי דברי הגמרא במסכת בבא בתרא (קטו): "גמירי דלא כליא שבטא" שבט שלם אינו כלה לעולם, ולפיכך לאחר שקודם לכן נאמר פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה היום הרי בעונשים הפרידם הכתוב, ולגבי "איש או אשה" נאמר העונש ומחה ה' את שמו מתחת השמים הכונה מחייה גמורה, אך לגבי שבט אשר גמירי דלא כליא שבטא נאמר עונשם והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל הבדלה ולא מחייה.

וּמַלְא ה' אֶלְקֵיךָ אֶת לִבְבְּךָ וְאֶת לִבְבֵי זַרְעֶךָ לְאֵהָבָה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ (ל ו')

וּמַלְתֶּם אֶת עַרְלַת לִבְבְּכֶם וְעַרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד (פרשת עקב י טז)

למה בפרשת עקב נאמר ומלתם את ערלת לבבכם היינו שעל האדם עצמו מוטל לעשות זאת, ואילו כאן נאמר שהשם יתברך יעשה זאת?

וביאר הרבי מקוצק זצ"ל שבהתחלה אמנם מוטלת על האדם שצריך הוא להסיר את הערלה האוטמת את לבו, למען יהא ראוי לקלוט בקרבו את דבר השם, ולכן נאמר שם ערלת לבבכם, אולם שהלב גופו ישתנה לחלוטין ויהפך מרע לטוב, דבר זה אינו נתון בידי האדם כי אם זקוק הוא לעזרת השם יתברך, ולכן נאמר כאן "ומל ה' את לבבך" ולא נאמר "את ערלת לבבך".

וְנָתַן ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת כָּל הָאֲלוֹת הָאֲלֹהִים עַל אֵיבֶיךָ וְעַל שִׁנְאֵיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ (ל ז')

ומה שהזכיר אויבך על ישמעאל ושונאיך על עשו?

וביאר רבינו בחיי מפני שהאויב גדול מן השונא כי השונא, ואף על פי שיריע לו יעשה על דרך רחמנות, אבל האויב הוא שבלבו איבה עולמית לא ישים לו רחמים, על זקן יכביד עולו מאד, וזה מסוד הלשון ודקדוקו כי אויב הוא לשון אבוי ואותיותיהם שוות, ועל שם שהנפול בידו צועק אוי ואבוי ומה שהתחיל באויבך כדי שיסמוך הרדיפה אל השונאים שהם בני עשו שעקר גלותינו בכל מקום שהוא לבני אדום הוא, וקראן שונאיך כענין שכתוב ואת עשו שנאתי.

וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשִׁמְעַתְּ בְּקוֹל ה' וְעִשִּׂיתָ אֶת כָּל מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם (ל ח')

הרי כאן כבר הכתוב מדבר לאחר תשובה כפי שנאמר לעיל "ושבת עד ה' אלקיך" ולמה חזר ואמר כאן ואתה תשוב?

וביאר בספר תפארת שלמה שלפני שאדם חוזר בתשובה עדיין איננו יודע במה גדול היה חטאו, ולפי שהיה מרוחק מהשם יתברך ושקוע ביוון החטא, ורק עתה לאחר שחזר בתשובה ונתקרב אל השם יתברך הריהו מתחיל להבין מה גדול הוא הפגם אשר פגם בחטאו, ולכן איננו מסתפק עוד בתשובה הראשונה אלא חוזר בתשובה מחדש, וכן הלאה ככל שהוא מרבה לשוב ולהתקרב אל השם יתברך כן בא הוא יותר ויותר לידי הבנה שמעתה עליו לחזור בתשובה.

וְהוֹתִירְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדָךְ בְּפָרִי בְּטֶנֶךָ וּבְפָרִי בְּהֶמְתֶּךָ וּבְפָרִי אֲדָמְתֶךָ לְטֶבֶה כִּי יִשׁוּב ה' לְשׁוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כְּאֲשֶׁר שָׁשׂ עַל אֲבֹתֶיךָ (ל ט')

בְּרוּךְ פָּרִי בְּטֶנֶךָ וּפָרִי אֲדָמְתֶךָ וּפָרִי בְּהֶמְתֶּךָ שְׁגַר אֲלֶפֶיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צֶאֱנָךְ (פרשת כי תבוא כח ד')

למה בפרשת כי תבוא הקדים אדמתך לבהמתך?

וביאר בספר טעמא דקרא דבפרשת כי תבא מדובר בצדיקים גמורים נקט כסדר השנה ניסן אייר סיון שהוא זמן קציר התבואה וכמו שכתוב (בבא מציעא קו:), ואב אלול הוא זמן לידת הבהמות כמו שכתוב בראש השנה (ח). אבל כאן דמיירי בבעלי תשובה שמתחלה היו רשעים ונתקלקל הכל או שנלקח ביד גוים וקאמר שאם יעשו תשובה יברך הקב"ה מה שנוטר מהם וכיון דמיירי שכבר היו כולם הקדים הבהמה להתבואה דחשיב יותר כמו שכתוב (בחולין פרק ד א) לעולם ימכור אדם שדה ויקח עתודים ואל ימכור עתודים ויקח שדה, וכן מבואר בגיטין (נב). והא דכתיב בפרשת כי תבא בסוף הפרשה שם (פסוק י"א) והותירך ה' לטובה בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך מדובר על בעלי תשובה כדמשמע מלשון והותירך.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנִי הַיּוֹם לֹא אוֹכַל עוֹד לְצַאת וּלְבוֹא וְהָ אָמַר אֱלִי לֹא תֵעָבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה (לא ב')

כתוב בגמרא (קידושין ל"ח). מכאן שהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיום אל יום. הרי כתוב בפרשת וארא ומשה בן שמונים שנה בדברו אל פרעה ומשפט המצרים י"ב חדש (עדיות ספ"ב) ואחר כך היו ארבעים שנה במדבר, ואם כן היה משה בן קכ"א?

וביאר בספר טעמא דקרא שמה שמדובר בפרשת וארא שנאמר שם שמונים שנה הכוונה בתחילת גיל שמונים.

שם:

כתוב ברש"י ד"ה "אנכי היום" היום מלאו ימי ושנותי, ביום זה נולדתי וביום זה אמות (ראש השנה יא.).

בחז"ל מוצאים אנו במעלת הצדיקים שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום,

מהו הייחוס והאות בדבר זה שהצדיק מסתלק מן העולם ביום הולדתו?

וביאר בספר ישועות יעקב שאמת מבקש הקב"ה להראות לעין כל שמיתת הצדיקים היא לטובתם שמתעלים הם מהעולם הזה אל עולם שכולו טוב, ומכיון שרואים כולם שמיתת הצדיקים ביום לידתם, והרי אין אדם נופל ביום גנוסיא שלו, על כרחך אין במיתתם נפילה אלא התעלות, ובכך יבואר הפסוק טוב שם משמן טוב ויום המוות מיום הוולדו כלומר שיום הוולדו הוא הגורם למיתתו, וזה אות ועדות שמיתתו לטובה היא.

וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה הֲנָן קָרְבּוֹ יְמֶיךָ לְמוֹת קָרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְבוּ בְּאֵהָל מוֹעֵד וְאֶצְוֶנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְבוּ בְּאֵהָל מוֹעֵד (לא יד')

כתוב במדרש רבה שמשנסתלק עמוד הענן הלך משה אצל יהושע ואמר, מה לך הדיבור? אמר לו יהושע כשהיה הדיבור נגלה עליך יודע הייתי מה מדבר עמך? אותה שעה צעק משה מאה מיתות ולא קנאה אחת.

מדוע באמת לא רצה יהושע לגלות למשה מה אמר לו הדיבור?

וביאר הגר"א שאותם דברים ממש אמר השם יתברך ליהושע על מנת שיאמרם למשה, שהרי משה ביקש להשאר בחיים בתור תלמידו של יהושע, ציווה השם יתברך על יהושע לומר לו

כדברים האלה למען ירגיש היטב כמה קשה הדבר, ליהפך מרבי לתלמיד, כי אז כבר יסכים ברצון למות, שכן מוטב מאה מיתות מקנאה אחת.

וְחָרָה אִפִּי בּוֹ בַיּוֹם הַהוּא וְעַזְבֹתַיִם וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאֹכַל וּמִצָּאָהוּ רַעוּת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עָלַי כִּי אֵין אֱלֹקֵי בְקָרְבִי מִצָּאוֹנִי הַרְעוּת הָאֱלֹהִים (פֶּרֶק ל"א פֶּסוּק י"ז)
מדוע מתחיל הפסוק "ברעות רבות וצרות" ומסיים "ברעות" בלבד?

וביאר בהקדמה לספר אבי עזרי שלפי פשוטו "רעות" הם ביטוי לעצם הרעה ולעומת זאת המילה "צרות" נגזרת מלשון "צר" ואונקלוס תרגם "ועקן" מעיקים כלומר לעיתים נמצא האדם במצב שצר לו והעולם כולו חשך בעדו ורוחו בקרבו נשברה וכל זה בנוסף ליסורים שיש לו מעצם הרעה הפוקדת אותו ומצב כללי זה בא כתוצאה מחוסר אמונה ובטחון בה' יתברך וכאשר אין ה' בקרבו של האדם אזי הוא עשוק ורצוץ כל הימים, ואולם למי שיראת ה' בקרבו ומאמין בה' ובהשגחתו הפרטית אין הצרות נחשבות כצרות ואין שום דבר מעיק ומציק לו, כמו שאמר דוד המלך "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי" (תהילים כז) כי על הכל ימצא מנוח ותנחומים וקווי ה' יחליפו כח ועל כן אחרי שמגיע האדם להכרה שמצבו הקשה נגרם כתוצאה מ"אין אלקי בקרבי" בטלו ממילא הצרות הסובבות אותו ונשארו רק "הרעות" ולפיכך לא נאמר בהמשך הפסוק אלא "מצאוני הרעות האלה".

וְחָרָה אִפִּי בּוֹ בַיּוֹם הַהוּא וְעַזְבֹתַיִם וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאֹכַל וּמִצָּאָהוּ רַעוּת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עָלַי כִּי אֵין אֱלֹקֵי בְקָרְבִי מִצָּאוֹנִי הַרְעוּת הָאֱלֹהִים, וְאֲנִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים (לֹא יז-יח)

מדוע כפל הלשון הסתר אסתיר משמעותו מיעוט, היינו שלא יהיה זה הסתר פנים גמור כי אם חלילה יהיה זה הסתר פנים, ואז הנהגת ה' אינה וחרה אפי כי אם משלם לשונאיו אל פניו להאבידו?

וביאר בספר מליץ יושר שעל כן מבטיחה התורה כי הנהגת ה' עם ישראל עם קרובו היא בהסתר פנים שיש בו הנהגת של וחרה אפי, ועל ידי זה ומצאוהו רעות רבות וצרות כדי שיינוקו מעוונותיהם ויוכלו להשאר לעד ולנצח נצחים דבוקים בה' צור העולמים.

ועוד ביאר רבי שלמה זלמן זלזניק שיש לפרש כי "פני" הוא כינוי ורמז לרצון הקב"ה, ואומר הקב"ה לישראל אל תחשבו כי עושה אני עמכם רע כי התכלית והרצון האמיתי בכל הרעות והצרות הללו הוא לטובתכם, אלא שהטוב מוצפן ומוסתר כי אם היתה התכלית גלויה, והרי לא היו מתייסרים בייסורים והיו שמחים עמהם, ולכן כפל הכתוב לשונו ואמר הסתר אסתיר, ללמדנו כי אם יעמיק האדם ויתבונן בכל הרעות והצרות יוכל להבין ולהשיג כי יש בהם תכלית טובה, אלא שהטוב מוסתר שבמוסתר, וטמון שבטמון, מחד יש לחוש וירגיש האדם באופן ברור כי טמון כאן טובה, ומאידך לא יוכל לנתח ולהשיג בשכלו הפרטי הטובה ההיא, מהי ואיך היא, וזהו הכפל הסתר אסתיר ההסתרה תהיה באופן זה שההסתרה עצמה זועקת שיש כאן, ועל כרחך הסתרה ואף אם יחקרו ויפשפשו וייתגועו להבין מה פשר הצרה, ואיזה תועלת רוחנית או גשמית תבוא על ידה, ולא יבינו ולא ישיגו בה אפילו קצה הבנה, כה תהיה בחינת הפנים הרצון והתכלית הפנימית מוסתרת עד שימנע מהם כל ניחום ועידוד בעת הייסורים ואז יזדככו ביותר.

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנוֹ כָּל קֵהֶל יִשְׂרָאֵל אֶת דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָס (לֹא ל) מֵה שְׁהוֹצֵר לֹמֵר כֵּן עַד תּוֹמָם?

וביאר בספר טעמא דקרא משום דכתיב בפרשת האזינו וידבר את כל דברי השירה וכו' הוא והושע בן נון וכדי דלא נימא שמשא קרא חצי' ויהושע חצי' לכן כתב כאן שמשא קרא כולה עד תומם ויהושע כפי הנראה הסביר להם הענינים (ואפשר שהיה מתורגמן).

פניני אלול

וּמַל ה' אֱלֹקֵיךָ אֶת לִבְבְּךָ וְאֶת לִבְבּוֹ זֶרַעְךָ לְאֱהָבָה אֶת ה' אֱלֹקֵיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיִּיךָ (פֶּרֶק ל" פֶּסוּק ו')

כתב הבעה"ט "את לבבך ואת לבב זרעך" ר"ת אלול לכך נהגו להשכים ולהתפלל סליחות מר"ח אלול ואילך וכן "לולא האמנתי לראות בטוב ה'" "לולא אותיות אלול שמאלול ואילך חרדתי נגד ה'.

סליחות

למען שמך ה' וסלחת לעווננו כי רב הוא

הנמוק לבקשה אינו מובן וכי בגלל שעווננו רב יש סבה טובה לה' יתברך לסלוח לנו? הנה בספר ילקוט הגרשני מובא בשם דרושי הצ"ח שגם על פי מדת הדין תשובה מועילה אולם זו צריכה להיות תשובת המשקל עם סגופים גדולים אבל תשובה שאינה אלא דברים של בקשת סליחה וחרטה ואפילו בכי אינה מועילה אלא מצד מדת הרחמים, ולפי זה מובנת בקשתנו "למען שמך ה' וסלחת לעווננו כי רב הוא" כלומר "למען שמך" המורה על מדת הרחמים אנו מבקשים ממך שתסלח לעווננו בלא סגופים "כי רב הוא" העוון שלנו חמור מאד ועל פי תשובת המשקל יהיה צרך בסגוף גדול כפי גדל החטא וכשל כחנו לסבול על כן אנו מבקשים "וסלחת לעווננו" במידת רחמים למען שמך ה' כי מצד הרחמים מועילה גם תשובת דברים ודוי וחרטה.

ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת, כי תדרשנו בכל לבבך

מובא בספר מקראי קודש שפעם אמר רבי שמחה בונים מפשיסחא על פסוק זה אנשים מוכנים לחפש את הקב"ה בכל מקום רק לא בתוך עצמם הם מנסים את כל הדרכים "ובקשתם משם" משם ומשם בכל רחבי הבריאה ורק כאשר אין הדבר עולה בידם מבינים הם סוף סוף כי "ומצאת" אם באמת ובתמים חפצים הם למצוא את ה' עליהם לתקן קודם כל את לבם ונפשם פנימה "כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך".

אל תשליכנו מלפניך, ורוח קודשך אל תקח ממנו

דרש בעל האמרי חיים המלים "אל תשליכנו מלפניך" הם ראשי תבות **אמת** כמו כן המלים שבסוף "אל תקח ממנו" אף הם ראשי תבות **אמת** ללמדך לזכות "לרוח קודשך" צריך שתהיה מתחילה ועד הסוף אמת.

העלון נתרם	
להצלחת התורם ובני ביתו בכל מעשה ידיהם	
ור' מרדכי ב"ר בנימין גוטרמן זצוק"ל נלב"ע ט"ז אייר תשפ"ג	
ולרפ"ש הרב אליעזר בן מרים בתושח"י	והרב יצחק בן צביה בתושח"י
והרב אברהם בן שרל בתושח"י	והרבנית רייזל בת אהובה הענא ליבא בתושח"י
ואישה רבקה בת יוכבד יהודית בתושח"י	
ולזרע של קיימא לאברהם בן מיכל ונעמי בת אסתר יהודית בקרוב ובנקל	
לע"נ מרן ראש הישיבה הרה"ג ר' ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצוק"ל נלב"ע י' סיון תשפ"ג ת.נ.צ.ב.ה.	
ולע"נ סבתי מרת מלכה בת ר' צבי יצחק קריזר ע"ה נלב"ע י"ב תשרי תשפ"ג	

ניתן לקבל את העלון במילי: 4157546@gmail.com

אפשר לבקש גם בפלאפון אבל רק בין הסדרים **0534157546**

ניתן להוריד את העלון באתר דרוש, ביום חמישי. הדרכה: נכנסים לדרשו ובוחרים הורדת עלונים, לחפש עלון בשם פנינים נפלאים, (לעלון קוראים פניני הפרשה – פנינים נפלאים).